

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Vermogen tot beïnvloeding? Een analyse van de invloed van vermogen op de gemeentelijke Onroerendezaakbelasting

Pijper, Suzanne

Citation

Pijper, S. (2022). *Vermogen tot beïnvloeding?: Een analyse van de invloed van vermogen op de gemeentelijke Onroerendezaakbelasting*.

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [License to inclusion and publication of a Bachelor or Master thesis in the Leiden University Student Repository](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3484382>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Vermogen tot beïnvloeding?

Een analyse van de invloed van vermogen op de gemeentelijke Onroerendezaakbelasting

Suzanne Pijper – s3323897

MSc Management van de Publieke Sector – Universiteit Leiden

Economische Beleidsadvisering

Scriptiebegeleider: J. Steegmans

31 mei 2022

Inhoudsopgave

Abstract	3
1. Inleiding.....	4
2. Institutionele setting	6
3. Literatuursectie	8
3.1 Belangenbehartiging	8
3.2 Belangenbehartiging in belastingbeleid.....	11
3.3 Hypothesen	12
4. Data	14
5. Empirische methode	22
6. Resultaten	23
6.1 Regressieresultaten	23
6.2 Robuustheidscontroles.....	26
7. Discussie & beperkingen.....	27
8. Conclusie	29
9. Referenties.....	31
Bijlage I.....	34
Bijlage II.....	35
Bijlage III	36
Bijlage IV	37

Abstract

Veel Nederlandse gemeenten hebben problemen om hun begroting rond te krijgen, en zoeken naar manieren om meer inkomsten te genereren. De Onroerendezaakbelasting (ozb) is een algemene belasting die geschikt is om gaten op de begroting te dichten. Huizenbezitters betalen deze belasting over de WOZ-waarde van hun woning. Volgens de theorie over belangenbehartiging zijn huizenbezitters politiek machtig, omdat zij vaak vermogend en hoogopgeleid zijn. Hoewel democratisch onwenselijk dat deze kenmerken leiden tot politieke privileges, voorspelt de theorie dat huizenbezitters goed in staat zijn zich te mobiliseren en te lobbyen voor hun belang van een lager ozb-tarief. Dit onderzoek test of het gemiddelde vermogen en het percentage hoogopgeleiden in een gemeente invloed hebben op het ozb-tarief. Daarbij is de verwachting dat in gemeenten met veel vermogenden of veel hoogopgeleiden de kans groter is dat, volgens de mechanismen van de collectieve actietheorie, een groep zal lobbyen voor een lager ozb-tarief. De resultaten tonen echter dat het ozb-tarief niet significant lager is in gemeenten met een hoog gemiddeld vermogen of veel hoogopgeleiden. Huizenbezitters zijn er, ondanks hun privileges, niet toe in staat om hun belang van een lager ozb-tarief te realiseren.

1. Inleiding

Steeds meer Nederlandse gemeenten hebben problemen om hun begroting rond te krijgen. Deze problemen begonnen in veel gemeenten tijdens de financiële crisis, doordat zij minder geld ontvingen en de waarde van hun bezittingen daalde (Overmans, 2017, p. 173). Daarnaast is wegens decentralisering van beleid het takenpakket van gemeenten de afgelopen jaren gegroeid, vooral binnen het sociaal domein. Zo zijn gemeenten sinds 2015 bijvoorbeeld verantwoordelijk voor het uitvoeren van de Participatiewet en jeugdzorg. De afgelopen jaren kwamen er nog meer verantwoordelijkheden bij, zoals het voorzien in coronasteun, het bijdragen aan de energietransitie en het afhandelen van de toeslagenaffaire. Veel gemeenten raken hierdoor financieel in de knel. Een deel van de gemeenten kiest ervoor te bezuinigen, wat een negatieve invloed heeft op de kwaliteit van gemeentelijke voorzieningen (Bruins et al., 2021, p. 4). Een andere optie voor gemeenten is om meer inkomsten te genereren door meer belasting te heffen.

De belangrijkste belasting die gemeenten heffen is de Onroerendezaakbelasting (ozb). Deze belasting betalen woningbezitters over de waarde van hun woning. De afgelopen jaren hebben gemeenten er vaak voor gekozen om het ozb-tarief te verhogen om gaten in de begroting te dichten (BDO, 2022, p. 14). Hierdoor is de hoogte van het ozb-tarief een controversieel onderwerp binnen gemeenten. Inwoners willen enerzijds graag dat de diensten en producten die hun gemeente biedt van goede kwaliteit zijn. Dit geldt vooral voor inwoners die veel gebruik maken van gemeentelijke voorzieningen. Anderzijds willen inwoners rationeel gezien ook zo min mogelijk belasting betalen. Woningbezitters zien dus niet graag dat hun gemeente de ozb gebruikt om tekorten op de begroting te compenseren. Zeker als zij weinig gebruik maken van gemeentelijke voorzieningen, zullen woningbezitters waarschijnlijker voor bezuinigingen zijn, in plaats van hogere belastingen. Op deze manier vormen de begrotingstekorten, en de mogelijkheid om de ozb te gebruiken om hiervoor te compenseren, een belangenverstremming tussen inwoners.

De mobilisatie van belangengroepen, en in hoeverre zij invloed kunnen uitoefenen op beleid, is een veelbesproken onderwerp binnen bestuurskunde. Een democratische volksvertegenwoordiging poogt namelijk de belangen van alle inwoners te representeren. Als sommige groepen veel invloed uitoefenen, kunnen andere groepen gemarginaliseerd raken. Het uitoefenen van politieke macht vergt namelijk middelen, zoals kennis of geld, die niet voor iedereen beschikbaar zijn. Hierdoor kunnen persoonlijke kenmerken van een individu, zoals opleidingsniveau of economische status, van grote invloed zijn op hoeveel politieke macht het kan uitoefenen (Marien, Hooghe & Quintelier, 2010, p. 190). Het feit dat geld en kennis, middelen die onevenredig verdeeld zijn over inwoners, invloed hebben op politiek, maakt het

moeilijk om te waarborgen dat ieder individu evenveel macht kan uitoefenen (Schlozman, Verba & Brady, 2012, p. 82). Dit is mogelijk schadelijk voor de democratie.

Geld en kennis zijn in Nederland geconcentreerd onder huizenbezitters. Zij zijn vaker hoogopgeleid en vermogend dan huurders (SCP, 2020). Vermogen is positief gerelateerd aan politieke invloed, omdat vermogenden vaker op belangrijke posities werken, lid zijn van belangenorganisaties en stemmen (Schlozman et al., 2012). Opleidingsniveau is positief gerelateerd aan politieke invloed, omdat hoogopgeleiden politiek beter gerepresenteerd zijn dan laagopgeleiden. Politici zijn vaak zelf hoogopgeleid, waardoor beleid vaker in overeenkomst is met de opinie van hoogopgeleiden, terwijl laagopgeleiden slechts beperkt invloed kunnen uitoefenen (Schakel & Van der Pas, 2021). Als een gemeente moet kiezen tussen bezuinigingen of hogere belastingen, gaat de voorkeur van de hoogopgeleide en vermogende inwoners waarschijnlijk uit naar bezuinigingen. Zij betalen relatief veel belasting, maar maken slechts beperkt gebruik van gemeentelijke sociale voorzieningen, zoals ondersteuning bij werkloosheid of armoede. Hierdoor merken zij waarschijnlijk weinig van bezuinigingen. In hoeverre vermogende en hoogopgeleide inwoners hun geprivilegieerde positie gebruiken om de lokale politiek te beïnvloeden, is onduidelijk. De onderzoeksvraag van deze scriptie is:

In hoeverre heeft vermogen invloed op de gemeentelijke Onroerendezaakbelasting?

Dit onderzoek draagt bij aan het begrip van beleidsbeïnvloeding en -vorming. Alhoewel hier veel onderzoek over beschikbaar is, blijft beïnvloeding op het gemeentelijke niveau onderbelicht. Mogelijk verschilt het van nationale beleidsbeïnvloeding, omdat transparantie moeilijker te waarborgen is en er voornamelijk particulieren mee gemoeid zijn. Dit onderzoek test of de collectieve actietheorie een verklaring kan bieden voor mobilisatie en belangenbehartiging omtrent de ozb. Een beter academisch begrip van beleidsbeïnvloeding en -vorming op gemeentelijk niveau kan helpen keuzes van politici en beleidsmakers over de ozb, nu en in de toekomst, te verklaren.

Door de financiële problemen bij veel gemeenten zijn geldstromen van en naar gemeenten een maatschappelijk relevant onderzoeksonderwerp. Mogelijk kiezen gemeenten er de komende jaren voor om belastingtarieven te verhogen om de begroting sluitend te maken. Meer kennis over de mate waarin belangen gerepresenteerd zijn in financiële keuzes van gemeenten geeft beleidsmakers inzicht in besluitvormingsprocessen, op basis waarvan zij beleid mogelijk kunnen verbeteren. Daartoe kan dit onderzoek bijdragen aan een effectievere manier van belasting heffen. Daarnaast is vermogensbelasting, waar ozb onder valt, in het

algemeen een politiek omstreden en actueel onderwerp. Dit onderzoek draagt bij aan het begrip van beleidskeuzes die politici maken omtrent de vermogensbelasting op de eigen woning, welke mogelijk ook beleidskeuzes omtrent andere vormen van vermogensbelasting kan verklaren.

Dit onderzoek is als volgt opgebouwd. Hoofdstuk 2 bespreekt de institutionele setting, en geeft een toelichting op de ozb en de financiële omstandigheden bij gemeenten. Hoofdstuk 3 biedt een overzicht van de bestaande literatuur omtrent belangenbehartiging, waaruit de hypothesen volgen. Hoofdstuk 4 bespreekt de data. Hoofdstuk 5 licht de gebruikte methodologie toe, waaruit het empirische model van het onderzoek volgt. Hoofdstuk 6 toont en bespreekt de regressieresultaten en enkele robuustheidscontroles. Hoofdstuk 7 bediscussieert de resultaten en de beperkingen van het onderzoek, waarna hoofdstuk 9 de conclusie geeft.

2. Institutionele setting

In 2019 kampte 65% van de Nederlandse gemeenten met een begrotingstekort. De verschillen onderling zijn groot, waarbij er zowel uitschieters naar boven als naar onder zijn (BDO, 2021, p. 4). De belangrijkste oorzaak van het tekort bij de meeste gemeenten is het sociaal domein: maar liefst 39% van de totale uitgaven vielen hierbinnen in 2019 (BDO, 2021, p. 43). Dit betreft alle taken van de gemeente die te maken hebben met participatie, zorg en jeugd. Concreet gaat dit bijvoorbeeld over het verlenen van schuldhulpverlening, het begeleiden van inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt, of het aanbieden van mentale gezondheidszorg voor jongeren. In 2015 is de verantwoordelijkheid voor deze taken overgedragen van de centrale overheid naar gemeenten, en sindsdien stijgen de kosten voor de meeste gemeenten jaarlijks. Oorzaken hiervan zijn vergrijzing, een toenemende vraag naar jeugdzorg, immigratiestromen en beleidskeuzes (BDO, 2022, p. 45-47). Sommige gemeenten gebruiken hun eigen vermogen om de toename in kosten te dekken: deze is met 30% afgenomen in de periode 2010 tot 2019 (Bruins et al., 2021, p. 5). Echter kunnen gemeenten niet eindeloos interen op het eigen vermogen, en moeten zij zoeken naar andere manieren om meer geld binnen te krijgen.

Gemeenten hebben meerdere inkomstenbronnen. De meeste inkomsten komen uit het gemeentefonds: een nationaal begrotingsfonds van waaruit de Rijksoverheid geld via een verdeelsleutel verdeelt over gemeenten. Deze verdeelsleutel bestaat uit veel variabelen die bepalen hoeveel geld een gemeente nodig heeft, zoals het aantal inwoners, de verwachte kosten en de eigen verdien capaciteit (Rijksoverheid, z.d.-a). Daarnaast heffen gemeenten belastingen, welke zijn gebonden aan de regels die zijn vastgelegd in de Gemeentewet. Deze wet is nationaal, waardoor gemeenten zelf weinig vrijheid hebben om belastingbeleid vorm te geven. Zo mogen gemeenten wel een hondenbelasting heffen omdat deze in de Gemeentewet staat,

maar geen kattenbelasting (Rijksoverheid, z.d.-b). De belastingen die een gemeente heft hebben verschillende doeleinden. De opbrengsten uit bestemmingsheffingen en retributies mag een gemeente alleen gebruiken voor datgene waarvoor het geld geïnd is. Zij stelt bijvoorbeeld het tarief van de rioolheffing vast aan de hand van de verwachte kosten, en de prijs voor het aanvragen van een paspoort is precies kostendekkend. De gemeente heeft dus beperkt invloed op de tarieven hiervoor. Een gemeente heft ook algemene belastingen; hiervan mag de gemeenteraad zelf bepalen waaraan zij de opbrengsten uitgeeft (VNG, z.d.-a).

De belangrijkste algemene belasting is de Onroerendezaakbelasting: gemeenten halen hier ongeveer 8% van hun totale opbrengsten mee op (VNG, z.d.-b). Daarmee is het de belangrijkste inkomstenbron waarop een gemeente direct invloed kan uitoefenen. Omdat de gemeenteraad ozb-opbrengsten vrij kan besteden, kan zij deze gebruiken om tekorten op de begroting te compenseren. Gemeenten heffen de belasting op onroerende zaken, en maken onderscheid tussen drie groepen: eigenaren van woningen, eigenaren van niet-woningen en gebruikers van niet-woningen. Niet-woningen omvatten voornamelijk bedrijfspanden. Voor elke groep geldt een ander tarief, dat de gemeenteraad jaarlijks vaststelt. De grondslag voor de belasting is de Waardering Onroerende Zaken (WOZ-waarde), welke de gemeente vaststelt met behulp van objectieve kenmerken van de woning. Gebruikers van woningen (huurders) betalen de belasting niet direct (VNG, z.d.-b). Het is echter aannemelijk dat de eigenaar van de woning, de verhuurder, een stijging van het ozb-tarief zal doorberekenen in de huurprijs. Op deze manier is de belasting echter een stuk minder zichtbaar voor huurders dan voor woningeigenaren.

In veel gemeenten nemen de ozb-kosten voor inwoners jaarlijks toe. In 2020 stegen de gemeentelijke woonlasten voor een meerpersoonshuishouden gemiddeld met 5%, terwijl de inflatie in 2020 slechts 1,3% bedroeg (BDO, 2022, p. 14). Dit suggereert dat gemeenten meer willen bekostigen met de opbrengst van de ozb dan het jaar ervoor. Hierover ontvangen gemeenten veel kritiek van inwoners. Dit komt onder andere doordat de ozb een heel 'zichtbare' belasting is: inwoners moeten jaarlijks de aanslag zelf overmaken (De Kam, Bolhuis & Lukkezen, 2021, p. 391). Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld inkomstenbelasting, die een werkgever automatisch inhoudt van het salaris. Daarnaast is de heffingsgrondslag van de ozb niet liquide: de WOZ-waarde representeert de waarde van het huis, terwijl een huishouden dit geld niet heeft totdat zij het huis verkoopt. Daardoor kan de ozb voor mensen met een waardevolle woning maar met weinig liquide middelen, zoals veel ouderen, zwaar drukken op hun besteedbaar inkomen (Gibb & Christie, 2015, p. 10). Hierdoor ontvangt de ozb jaarlijks veel aandacht van inwoners, en is het een politiek relevant onderwerp.

3. Literatuursectie

Een democratie poogt belangen van alle inwoners te representeren, maar decennia aan politiek en bestuurlijk onderzoek toont dat dit niet altijd gebeurt. De mogelijkheid om invloed uit te oefenen wordt deels bepaald door kenmerken en middelen die niet iedereen bezit. Dit leidt ertoe dat belangen van bepaalde groepen goed gerepresenteerd zijn, terwijl andere belangen gemarginaliseerd raken. Deze literatuursectie bespreekt drie theoretische richtingen die de invloed van belangengroepen voorspellen: collectieve actietheorie, economische status en opleidingsniveau. Daarnaast behandelt deze sectie de rol van deze theorie van belangenbehartiging in belastingbeleid. Uit de besproken literatuur volgen de hypothesen van dit onderzoek.

3.1 Belangenbehartiging

Politieke belangenbehartiging komt voort uit de vorming van belangengroepen. Niet elke groep die een belang deelt zal zich echter daadwerkelijk mobiliseren. Mancur Olson's collectieve actietheorie stelt dat veel groepen die een belang delen niet tot stand komen wegens het freerider-probleem. De persoonlijke kosten van het actief nastreven van een belang kunnen hoog zijn, qua tijd, energie en geld. De opbrengsten, in het geval van succes, zijn beschikbaar voor de hele groep. Het is daarom niet in het eigenbelang van een individu om zelf actie te ondernemen, maar wel om te 'freeriden' op de acties van anderen (Olson, 1965, p. 2). Als iedereen vanuit eigenbelang redeneert, zal niemand zich inzetten om het gemeenschappelijke doel te behalen en blijft de groep latent. De latente groepsleden zullen alleen bijdragen aan het doel als zij hiertoe gedwongen worden, zoals de overheid doet bij de provisie van publieke goederen. Ook al is het in het belang van alle inwoners dat een land bijvoorbeeld een goede infrastructuur heeft, zullen individuen hier niet vrijwillig voor betalen. Daarom zijn inwoners verplicht belasting te betalen (Ostrom, 2010, p. 642). In veel belangengroepen is er echter weinig mogelijkheid tot dwang, waardoor mobilisatie moeilijk te realiseren is.

Olson stelt dat er wel omstandigheden zijn die de bereidheid van individuen om actief bij te dragen aan een gedeeld doel vergroten. De groeps grootte is hierbij essentieel: des te kleiner een groep, des te makkelijker het is om de groep te organiseren (Olson, 1965, p. 52). Er zijn immers minder groepsleden om op te 'freeriden', en groepsleden kunnen van elkaar controleren of zij bijdragen. Daarnaast kunnen specifieke prikkels gedragsverandering teweegbrengen, zoals een beloning wanneer een individu bijdraagt (Olson, 1993, p. 34). Leden van belangenorganisaties ontvangen vaak voordelen, zoals korting op producten of toegang tot evenementen. Ondanks dat de groep groot is, kan de mobilisatie dan toch succesvol zijn omdat

de groep ook een sociale of economische functie heeft. Hierdoor is het aantrekkelijk voor een individu om bij te dragen in plaats van freeridgedrag te vertonen (Olson, 1993, p. 36). Het bieden van extra voordelen is echter moeilijk te realiseren voor latente groepen die belangenbehartiging als enige doel hebben. Tot slot is de mate waarin de sterkte van het belang uiteenloopt binnen een groep relevant. Als er binnen de groep leden zijn met een heel groot belang, in verhouding tot de rest, zullen zij zich eerder inzetten om het doel te bereiken, ook al leidt dat ertoe dat anderen 'freeriden' op hun inzet. Hun eigen belang moet dan groot genoeg zijn om te compenseren voor de kosten die zij dragen (Olson, 1993, p. 33). Zo ontstaat er een kleine subgroep in een grote groep, die beter te organiseren is. Onderzoeken in hoeverre een belangengroep aan deze eisen voldoet kan helpen bij het voorspellen van hun politieke succes.

Naast de kenmerken van een groep, is ook de economische status van individuen van invloed op hoeveel macht zij kunnen uitoefenen. De economische elitetheorie voorspelt dat welvarende individuen meer politieke invloed kunnen uitoefenen dan minder welvarende individuen (Gilens & Page, 2014, p. 566). Deze theorie baseert zich vooral op onderzoek uit de Verenigde Staten, waar Schattschneider toont dat mensen met een hogere economische status vaker lid zijn van belangenorganisaties (1960, p. 32). Deze belangenorganisaties, zoals think-tanks of stichtingen, worden grotendeels gefinancierd door welvarende inwoners. Hierdoor hebben zij invloed op welke onderwerpen op de politieke agenda komen (Domhoff, 2017, p. 20). Page, Bartels & Seawright concluderen ook dat vermogenden over het algemeen politiek actiever zijn dan niet-vermogenden (2013, p. 67). In de Verenigde Staten oefenen zij bijvoorbeeld macht uit via donaties aan partijen (Schlozman et al., 2012, p. 18). Daarnaast zijn vermogenden vaker in het bezit van bedrijven, grond en huizen, waardoor politici hen zelf uitnodigen om mee te praten (Timmer, 2019, p. 1336). Op deze manier leidt ongelijkheid in welvaart tot ongelijkheid in invloed (Kuttner, 1987, p. 11).

In Nederland zijn de politiek-economische omstandigheden anders dan in de Verenigde Staten, waardoor het effect van economische status mogelijk indirecter is. Net als in de VS stemmen Nederlanders in een goede economische positie vaker, waardoor volksvertegenwoordigers een betere afspiegeling zijn van welvarende inwoners (CBS, 2017). Schakel & Hakhverdian vergelijken de standpunten van volksvertegenwoordigers op uiteenlopende politieke kwesties met de opinie van Nederlandse inwoners. Op basis van data uit 2006 concluderen ze dat de standpunten van politici veel sterker overeenkomen met de opinie van welvarende inwoners. De overeenkomst is het hoogst met de 5% inwoners die het meest verdienen (2018, p. 451). Het effect is vooral sterk bij economische kwesties, zoals herverdeling, en minder sterk bij culturele kwesties, zoals multiculturalisme (Schakel &

Hakhverdian, 2018, p. 442). Schakel concludeert in verder onderzoek dat volksvertegenwoordigers vaker voor moties stemmen als welvarende inwoners het hier mee eens zijn. Als alleen armere inwoners het er mee eens zijn nemen politici de motie minder snel aan (2021, p. 45). Hij verklaart dit deels door de hogere opkomst van welvarende inwoners tijdens verkiezingen, en deels door succesvolle lobbyactiviteiten (Schakel, 2021, p. 53). Ook in Nederland is iemands economische status dus gecorreleerd met haar politieke invloed.

De derde theoretische richting bespreekt de invloed van opleidingsniveau op politieke macht. Opleidingsniveau is een van de belangrijkste voorspellers van iemands politieke participatie (Marien et al., 2010, p. 192). Deelnemen aan politiek vergt namelijk vaardigheden, zoals het beoordelen van informatie of het overtuigen van anderen, waar hoogopgeleiden vaker over beschikken. Hierdoor is hun kans op politiek succes groter, waardoor beleid beter de voorkeuren van hoogopgeleiden representeert (Schlozman et al., 2012, p. 79). Deze voorkeuren zijn vaak anders dan die van laagopgeleiden. Onderzoek van Easterbrook, Kuppens & Manstead toont dat opleidingsniveau significante invloed heeft op politieke voorkeuren en vertrouwen in de overheid (2016, p. 1290). Mensen met eenzelfde opleidingsniveau clusteren zich vaak in sociale netwerken, waardoor een tweedeling kan ontstaan binnen de samenleving gebaseerd op opleidingsniveau (Schakel & Van der Pas, 2021, p. 431). Dit leidt er zelfs toe dat hoogopgeleiden negatiever kijken naar laagopgeleiden, dan naar mensen binnen hun eigen groep (Kuppens et al., 2018, p. 444). Zo blijven hoogopgeleiden, waaronder politici, zich begeven onder andere hoogopgeleiden, waardoor de belangen van laagopgeleiden gemarginaliseerd raken.

Deze tendensen zijn duidelijk zichtbaar in Nederland, waar de volksvertegenwoordiging grotendeels uit hoogopgeleiden bestaat. Bovens & Wille bekritisieren deze ‘diplomademocratie’, omdat het de afstand tussen de politiek en laagopgeleiden vergroot (2017). Zij zien de tweedeling tussen hoog- en laagopgeleid ook veel terug in de Nederlandse samenleving: keuze voor een basisschool, hobby, woonplaats en partner zijn vaak gerelateerd aan iemands opleidingsniveau (Bovens & Wille, 2017, p. 41). Schakel & Van der Pas tonen dat deze tweedeling ook politiek zichtbaar is, in hun onderzoek naar de relatie tussen beleidsveranderingen en de publieke opinie. Als het de opinie betreft van hoogopgeleide inwoners, is het waarschijnlijk dat de beleidsverandering plaatsvindt. Als het de opinie betreft van laagopgeleide inwoners, en deze niet in lijn is met de mening van hoogopgeleiden, brengt deze geen beleidsverandering teweeg (2021, p. 431). Dit kan deels komen door de verschillen in mobilisatie per opleidingsniveau. Onderzoek van Hanegraaff, Berkhout & Van der Ploeg toont bijvoorbeeld dat beleidsmakers naar alle belangengroepen luisteren, maar dat belangen

van hoogopgeleiden vaker georganiseerd zijn en daardoor politiek meer aandacht krijgen (2020, p. 272). Hoogopgeleiden in Nederland nemen namelijk vaker deel aan acties om de politiek te beïnvloeden (Schmeets, 2018, p. 13). Hierdoor is opleidingsniveau sterk gecorreleerd met de hoeveelheid politieke invloed die een individu uitoefent in Nederland.

Hoewel er een relatie bestaat tussen opleidingsniveau en economische positie, is het belangrijk om onderscheid te maken tussen deze twee kenmerken. Niet iedereen met vermogen is hoogopgeleid, en niet iedereen die hoogopgeleid is heeft veel vermogen. Politieke standpunten met betrekking tot economische onderwerpen zijn beter te voorspellen door naar iemands economische positie te kijken. Opleidingsniveau is juist een betere voorspeller van iemands visie op culturele onderwerpen (Van de Werfhorst & De Graaf, 2004, p. 230). De rol van opleidingsniveau in politieke voorkeur groeit, en individuen stemmen steeds minder vaak voor een partij die van oudsher bij hun economische positie zou passen. Dit komt doordat culturele onderwerpen steeds belangrijker zijn, waarvoor de mening sterker verbonden is met iemands opleidingsniveau volgens Bovens & Wille (2017, p. 55). Schakel & Van der Pas, daarentegen, concluderen dat opleidingsniveau zowel op economische als op culturele onderwerpen een goede voorspeller is voor politieke voorkeuren (2021, p. 431). In hoeverre deze twee gecorreleerd zijn verschilt dus per onderzoek en onderwerp. Het is echter goed mogelijk dat de twee factoren een andere invloed hebben, en niet uitwisselbaar te gebruiken zijn. Daarom is het belangrijk onderscheid te maken tijdens onderzoek.

3.2 Belangenbehartiging in belastingbeleid

Een politiek onderwerp waarop belangengroepen tegenover elkaar staan is het belastingstelsel. Het verdelen van kosten over grondslagen en groepen vergt keuzes, waardoor sommige groepen meer moeten betalen dan andere. Daarbij kunnen de besproken theorieën mogelijk beleidskeuzes verklaren. In de literatuur is veel aandacht voor de behartiging van bedrijfsbelangen, omdat deze gevestigd en uitgesproken is. Gilding et al. wijden de succesvolle lobby van Australische bedrijven tegen een mijnbelasting toe aan het feit dat de groep belanghebbenden klein was, en een aantal bedrijven binnen de groep zoveel te winnen had dat ze bereid was alle kosten op zich te nemen (2013, p. 505). Dit zijn twee belangrijke voorwaarden in de collectieve actietheorie. Collectieve actietheorie is ook gebruikt om de internationale ‘race to the bottom’ belastingontwikkelingen te verklaren, bijvoorbeeld met betrekking tot winstbelasting. De meeste landen zouden liever een hoger tarief hanteren, maar geen land zal daarmee beginnen omdat de economische kosten door het verlies van competitiviteit hoog zijn (Nili, 2014, p. 86). Ondanks dat het in het belang van de hele groep is

dat iedereen het gedrag aanpast, is het niet rationeel om hier zelf mee te beginnen. Zo kan collectieve actietheorie bijdragen aan het begrijpen van ontwikkelingen omtrent belastingbeleid. Echter focussen deze onderzoeken zich voornamelijk op de behartiging van bedrijfsbelangen; particuliere belangen zijn onderbelicht in de literatuur.

Bij de Onroerendezaakbelasting spelen de belangen van particulieren een belangrijke rol. Het politieke conflict dat ten grondslag ligt aan de ophef omtrent de ozb is enerzijds de vraag naar lage belastingen, en anderzijds de vraag naar een goede kwaliteit van goederen en diensten. In het geval van bezuinigingen merken de (economisch) zwakkeren vaak de gevolgen, omdat zij meer gebruik maken van de sociale voorzieningen die een gemeente biedt. Bezuinigingen kunnen weerstand oproepen als inwoners het gevoel hebben dat politici hier oneerlijke of ongegronde keuzes over maken (Pollitt, 2010, p. 22). Daarnaast bestaat het risico dat problemen zich ophopen door het gebrek aan beschikbare middelen, waardoor op de lange termijn de problemen groter worden (Cepiku & Savignon, 2012, p. 430). In het geval van een verhoging van de belasting betalen de economisch sterkere inwoners vaak de prijs, omdat zij relatief meer belasting betalen. Hierdoor kunnen zij ervoor kiezen om te verhuizen naar een gemeente met een lager tarief, of om geen verbouwing uit te voeren die de waarde van hun woning verhoogt (Oates & Fischel, 2016, p. 425).

Onderzoek van Overmans & Timm-Arnold toont dat Nederlandse gemeenten bij financiële moeilijkheden vaker kiezen voor organisatorische veranderingen om te bezuinigen, zoals het ontslaan van personeel of digitaliseren van taken, dan dat zij meer belasting innen. Hun verklaring hiervoor is dat Nederlandse gemeenten relatief weinig controle hebben over hun inkomsten, waardoor zij grote problemen niet kunnen oplossen door aanpassingen in hun belastingbeleid (2016, p. 1057). Het is daarom makkelijker om financiële problemen aan te pakken door veranderingen door te voeren aan de uitgavekant. Van der Voet onderzocht de begrotingsvoorkeuren van Nederlandse ambtenaren tijdens de coronapandemie, en concludeert ook dat hun voorkeur uitgaat naar bezuinigen in plaats van actief ingrijpen in de economie (2020, p. 14). Het wordt echter mogelijk steeds ingewikkelder om organisatorische bezuinigingen door te voeren, waardoor het verhogen van de belastingtarieven een aantrekkelijk alternatief kan zijn.

3.3 Hypothesen

Inwoners van een gemeente willen rationeel gezien dat zij zo min mogelijk belasting hoeven te betalen, omdat zij dan meer geld kunnen uitgeven aan dingen waar zij zelf voor kiezen. Hierom willen huizenbezitters dat het ozb-tarief zo laag mogelijk is, en dat hun gemeente de

toenemende kosten op een andere manier dekt. Dit kan bijvoorbeeld via een andere algemene belasting, zoals de toeristen- of hondenbelasting, of door te bezuinigen. Huizenbezitters in Nederland zijn vaak vermogend. Zij bezitten gemiddeld maar liefst veertien keer zoveel als huurders (CBS, 2022a). De besproken theorie toont dat vermogende groepen beter in staat zijn om politiek invloed uit te oefenen dan minder vermogenden. In theorie zijn de belangen van huizenbezitters dus goed vertegenwoordigd.

Dat een potentiële belangengroep bestaat uit vermogenden is echter geen garantie dat zij zich daadwerkelijk zal mobiliseren. De collectieve actietheorie beoogt dat de mate waarin de sterkte van een belang binnen een groep uiteenloopt bepalend kan zijn in het politieke succes van deze groep. Onder woningbezitters lopen de belangen van een laag ozb-tarief uiteen, afhankelijk van de WOZ-waarde van de woning en dus de ozb kosten die een huishouden maakt. Hoe groot deze verschillen zijn tussen woningbezitters, verschilt per gemeente. In een gemeente waar de WOZ-waarden weinig uiteenlopen, en de belangen homogeen zijn, is het volgens Olson's theorie onwaarschijnlijk dat de woningbezitters hun belang succesvol zullen behartigen wegens freeridergedrag. In gemeenten waar de WOZ-waarden wel uiteenlopen, is het waarschijnlijker dat een kleine groep woningbezitters bereid is om de kosten van de belangenbehartiging te dragen. Voor deze kleine groep vermogenden is het rendabel om te pogen hun belang te behartigen, ook al zijn de baten voor een veel grotere groep beschikbaar (mits zij succesvol zijn). Uit deze theorie volgt de eerste hypothese van dit onderzoek:

H1: Door de mechanismen van de collectieve actietheorie lobbyen zeer vermogenden succesvol voor een laag ozb-tarief in hun gemeente.

Naast vermogen toont de theorie ook dat opleidingsniveau een voorspeller is voor politieke invloed. Des te hoger iemands opleidingsniveau, des te groter de kans dat zij politiek actief is. In Nederland is meer dan de helft van de woningbezitters hoogopgeleid (SCP, 2020). Hierdoor zijn huizenbezitters volgens de theorie politiek invloedrijk. Het percentage hoogopgeleiden loopt echter uiteen per gemeente. In gemeenten met veel hoogopgeleide woningbezitters zou hun invloed groter kunnen zijn dan in een gemeente waar een kleiner deel van de woningbezitters hoogopgeleid is. Daarom is de tweede hypothese van dit onderzoek:

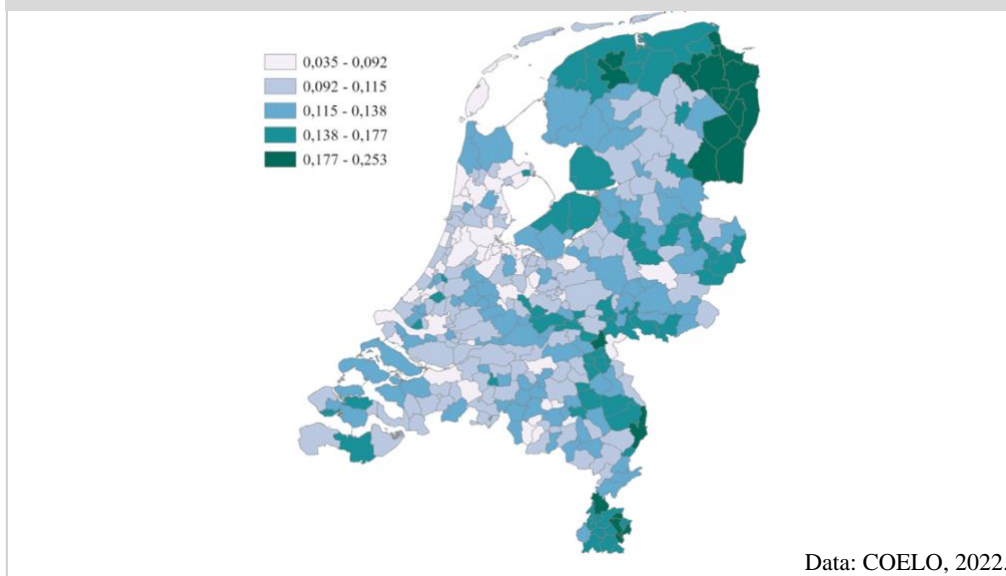
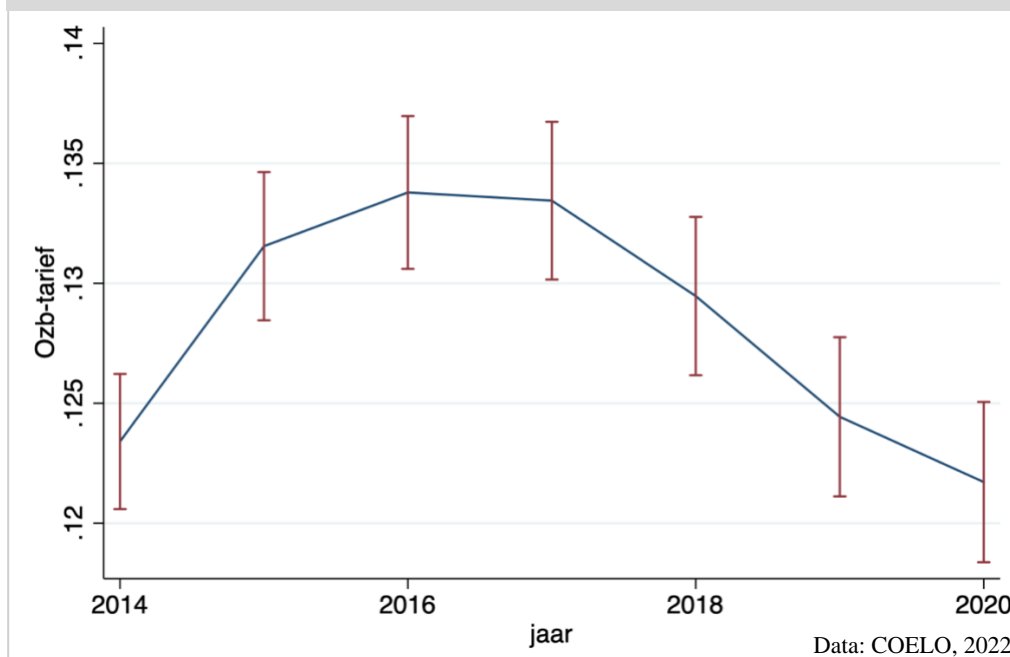
H2: Hoogopgeleiden zijn beter in staat te lobbyen voor een laag ozb-tarief dan laagopgeleiden.

4. Data

Dit onderzoek maakt gebruik van gemeentelijke paneldata over de periode 2014 tot 2020, verzameld van het CBS, Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO), de Rijksoverheid en Findo (Financiën decentrale overheden). Voor deze periode is alle data beschikbaar. In deze tijdsperiode is het aantal gemeenten veranderd wegens herindelingen, waardoor niet voor elke gemeente jaarlijkse gegevens beschikbaar zijn. Een gemeente wordt alleen meegenomen tot het moment van opheffing, of vanaf het moment van ontstaan. In totaal bestaat de dataset uit 414 gemeenten.

1. Afhankelijke variabele: OZB-tarief

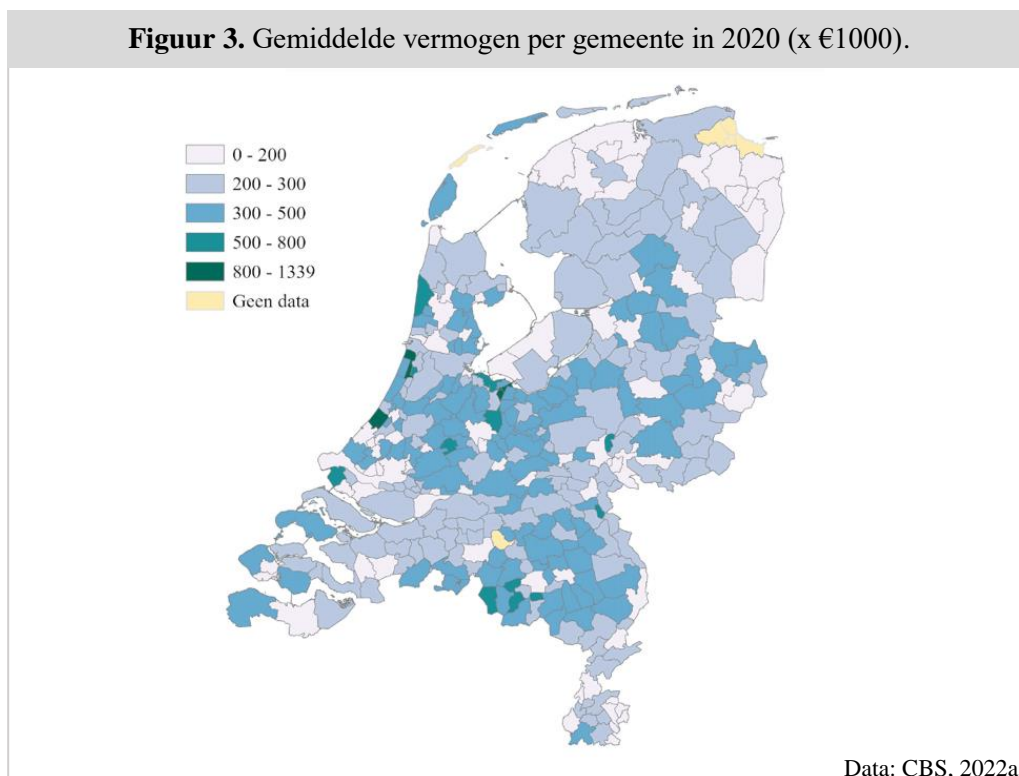
De afhankelijke variabele van het onderzoek is het tarief van de Onroerendezaakbelasting per gemeente, als jaarlijks vastgesteld door de gemeenteraad. Deze data is beschikbaar via het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) van Rijksuniversiteit Groningen (2022). Het onderzoek gebruikt het tarief voor woningen, omdat dit het tarief is dat geldt voor particulieren. Figuur 1 toont het ozb-tarief per gemeente in 2020, en hoe zeer deze uiteen loopt per gemeente. Het gemiddelde tarief is 0,128%. Aan de randen van Nederland zijn de tarieven hoger dan in de Randstad en de andere stedelijke gebieden. Het is interessant om de oorzaken van deze verschillen te onderzoeken. Figuur 2 toont de ontwikkeling van het gemiddelde ozb-tarief in Nederland in de periode 2014 tot 2020. Deze trend is in lijn met de ontwikkeling van de gemiddelde WOZ-waarde. In de jaren dat deze daalde ten opzichte van het jaar ervoor (2015 en 2016), nam het ozb-tarief toe. In de jaren dat de gemiddelde WOZ-waarde steeg, nam het ozb-tarief af. Hierdoor bleven de effectieve kosten voor woningbezitters in sommige gemeenten nagenoeg gelijk; in andere gemeenten stegen de kosten wel.

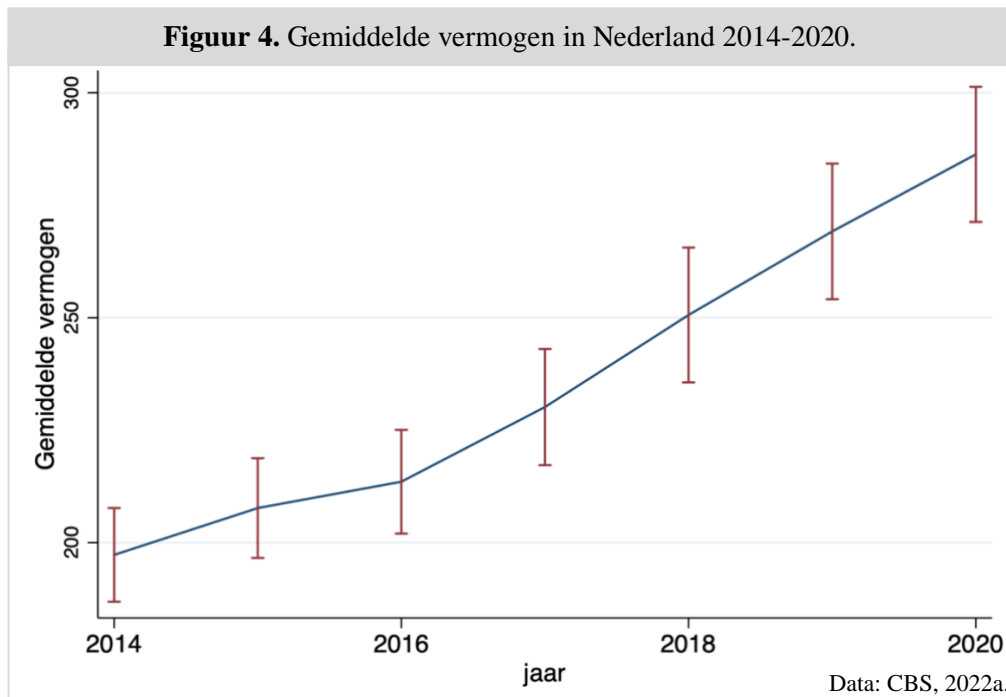
Figuur 1. Ozb-tarief (%) per gemeente in 2020.**Figuur 2.** Gemiddelde ozb-tarief (%) in Nederland 2014-2020.

2. Onafhankelijk variabele: Vermogen

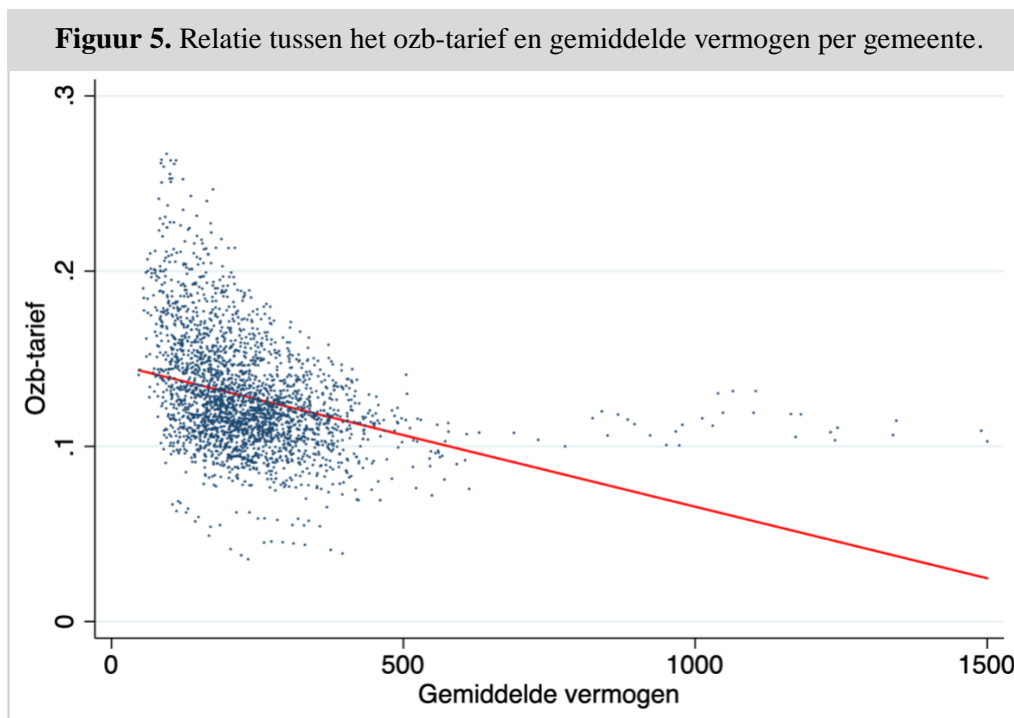
Het gemiddelde vermogen van particuliere huishoudens in een gemeente, de onafhankelijke variabele in dit onderzoek, is beschikbaar via Statline van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS, 2022a). Het vermogen is het saldo van bezittingen en schulden. De bezittingen bestaan uit bank- en spaartegoeden, effecten, de eigen woning, overig onroerend goed, ondernemingsvermogen, aanmerkelijk belang en de overige bezittingen. De schulden bestaan uit schulden ten behoeve van de eigen woning (hypotheek) en consumptief krediet (CBS, 2022a). Doordat de eigen woning onderdeel is van het vermogen, is deze variabele indicatief

voor hoe groot het belang is van een huishouden ten opzichte van het ozb-tarief. Dit onderzoek gebruikt het gemiddelde vermogen in plaats van de mediaan, omdat de gemiddelde waarde beter weergeeft of er huishoudens zijn met een zeer hoog vermogen, en dus mogelijk veel politieke invloed. Dit is niet zichtbaar in de mediaan. Figuur 3 toont het gemiddelde vermogen per gemeente in 2020. Het gemiddelde vermogen in Nederland bedroeg 286 duizend euro in 2020. Net als bij het ozb-tarief zijn hier verschillen zichtbaar tussen de Randstad en de rest van Nederland. Dit suggereert een mogelijk verband tussen het gemiddelde vermogen en het ozb-tarief in een gemeente. Figuur 4 toont de ontwikkeling van het gemiddelde vermogen in Nederland voor de periode 2014 tot 2020. Het gemiddelde vermogen neemt jaarlijks toe. Ook wordt de variatie rondom het gemiddelde steeds groter, wat betekent dat het vermogen ongelijker verdeeld raakt.

Figuur 5 toont de relatie tussen het gemiddelde vermogen en het ozb-tarief in een gemeente. De correlatie is negatief, wat betekent dat het ozb-tarief lager is in gemeenten met een hoog gemiddeld vermogen. De meeste datapunten vallen rond het gemiddelde ozb-tarief van 0.128 procent en het gemiddelde vermogen van 234 duizend euro. Er zijn ook duidelijk een aantal gemeenten met een zeer hoog gemiddeld vermogen. De ozb-tarieven van deze zeer vermogende gemeenten liggen allen boven de geschatte trendlijn. Dit suggereert dat de relatie tussen het ozb-tarief en het gemiddelde vermogen mogelijk niet lineair is.

Om onderscheid te maken tussen verschillende groepen vermogenden, is het gemiddelde vermogen opgedeeld in zes categorieën. Hiermee kan het mogelijke effect van zeer vermogenden op het ozb-tarief onderscheiden worden van de andere vermogenscategorieën. Het risico van deze methode is dat het effect van zeer vermogende gemeenten insignificant is wegens de beperkte datapunten. De categorieën zijn weergegeven in Tabel 1.

Tabel 1. Dummyvariabelen voor de vermogenscategorieën.

Variabele	Vermogen	Aantal gemeenten
dummyvermogen1	<100 duizend euro	147
dummyvermogen2	100-200 duizend euro	1004
dummyvermogen3	200-300 duizend euro	908
dummyvermogen4	300-400 duizend euro	394
dummyvermogen5	400-500 duizend euro	92
dummyvermogen6	>500 duizend euro	60

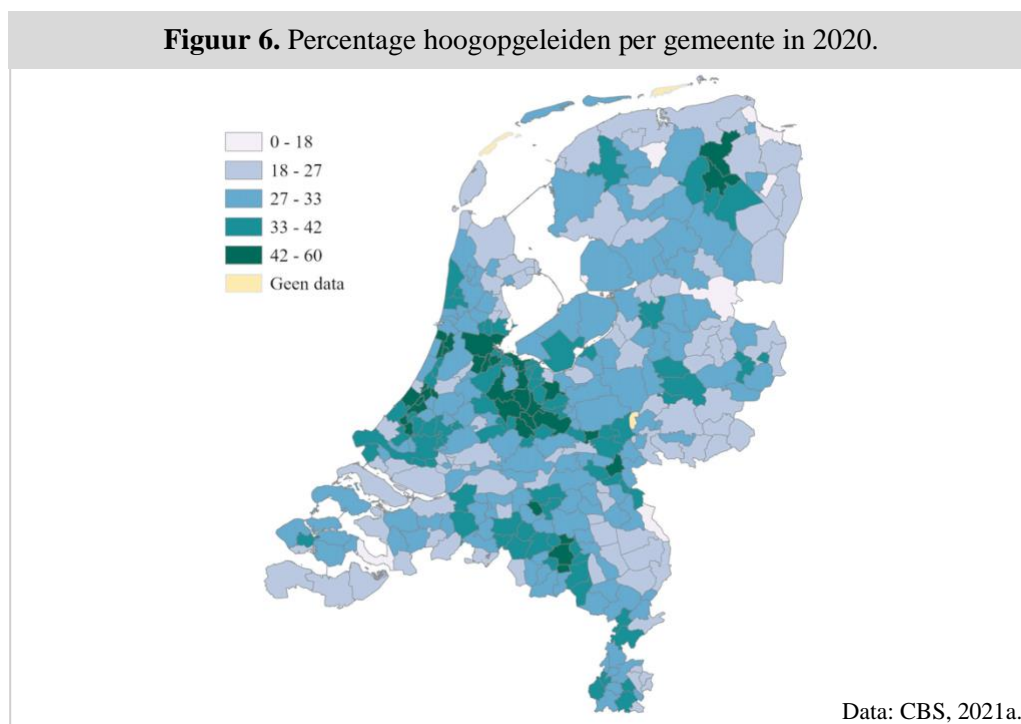
Het meten van invloed van politieke belangengroepen is een uitdaging. Belangengroepen kunnen op veel verschillende manieren invloed uitoefenen, en zij combineren vaak meerdere strategieën (Lowery, 2013, p. 5). Deze strategieën kunnen zichtbaar zijn, zoals het organiseren van een protest. Maar ze kunnen ook ‘achter gesloten deuren’ plaatsvinden, bijvoorbeeld tijdens gesloten vergaderingen. Hierdoor is het kwantificeren van invloed moeilijk. Het meten van zichtbare invloed geeft mogelijk geen compleet beeld van de daadwerkelijke invloed. Een andere manier is om te kijken naar mensen die de middelen bezitten om macht uit te oefenen, een ‘grondslag van macht’, ervan uitgaande dat zij hier gebruik van maken (Lowery, 2013, p. 4). Dit onderzoek gebruikt vermogen als grondslag van macht, wegens de theorie behandeld in sectie 3.1. Dat iemand een grondslag van macht bezit, is echter geen garantie dat zij hier gebruik van maakt. Het risico van deze manier van meten is daarom dat de mate waarin iemand invloed uitoefent overschat wordt. Dit onderzoek zou daardoor onterecht een beleidsuitkomst kunnen toewijzen aan het werk van een belangengroep.

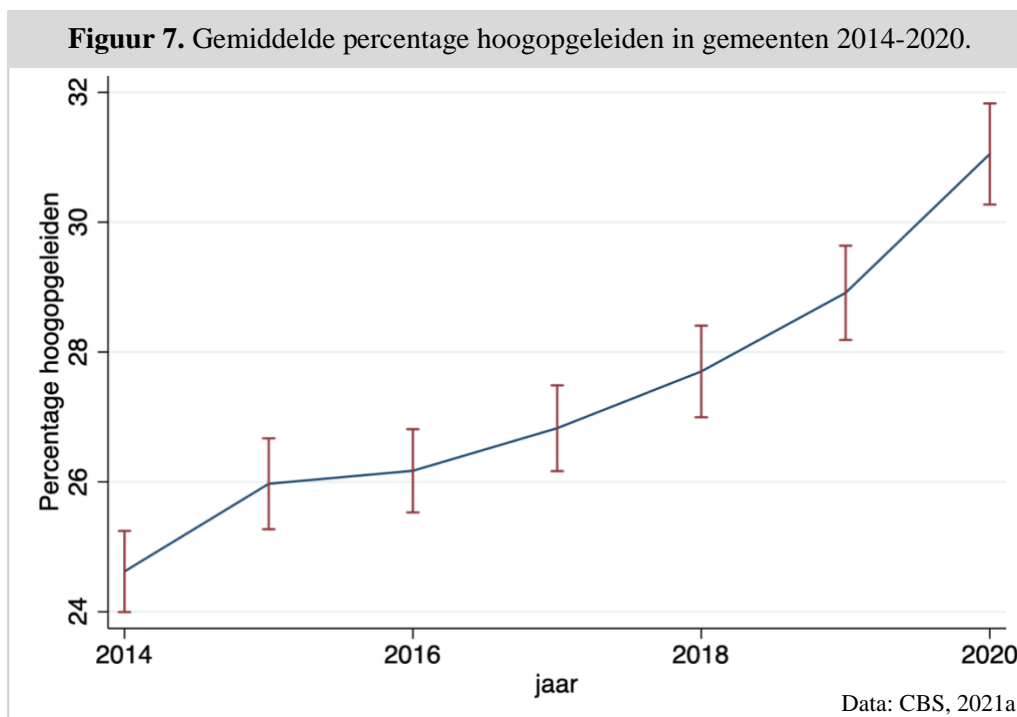
De keuze voor het meten van een grondslag van macht is gebaseerd op twee redenen. Ten eerste is er geen data beschikbaar over de zichtbare belangenbehartiging binnen gemeenten, omdat er geen verplichting bestaat hierover te rapporteren. Ten tweede is het aannemelijk dat veel politieke belangenbehartiging op lokaal niveau via onofficiële kanalen plaatsvindt, zeker betreffende beleid dat betrekking heeft op particulieren. Een kiezersonderzoek over de Gemeenteraadsverkiezingen in 2018 toont dat ruim 20% van de stemmers koos voor een

kandidaat die zij persoonlijk kende, of die uit hun buurt kwam (De Blok et al., 2018, p. 16). Dit laat zien dat de lijnen tussen politici en stemmers kort zijn op gemeentelijk niveau, waardoor belangenbehartiging mogelijk in de private sfeer plaatsvindt. Omdat dit niet meetbaar, is het meten van een grondslag het alternatief.

3. Onafhankelijke variabele: opleidingsniveau

De tweede onafhankelijke variabele is het percentage van hoogopgeleiden per gemeente. De gehanteerde definitie van hoogopgeleid is personen tussen de 15 en 75 jaar oud in het bezit van een hbo- of wo-diploma. Data over opleidingsniveaus van Nederlanders is beschikbaar via het CBS (2021a). Het Compendium van de Leefomgeving heeft de data reeds omgezet in percentages, welke dit onderzoek gebruikt (2021). Figuur 6 toont het percentage hoogopgeleiden per gemeente in 2020. Hoogopgeleiden wonen veelal in de Randstad en de universiteitssteden. Het percentage loopt uiteen van 13% in gemeente Reimerswaal (provincie Zeeland) tot 59% in gemeente Utrecht. Gemiddeld is 31% van de bevolking hoogopgeleid. Figuur 7 toont de ontwikkeling van het gemiddelde percentage hoogopgeleiden per gemeente in de periode 2014-2020. Dit percentage is flink toegenomen; een steeds groter deel van de Nederlandse bevolking is hoogopgeleid.

4. Controlevariabelen

De eerste controlevariabele is de gemiddelde WOZ-waarde in een gemeente. Deze data is beschikbaar via het CBS (2020). Dit is relevant, omdat inwoners de ozb betalen als percentage over de WOZ-waarde van hun woning. Als de gemiddelde WOZ-waarde in een gemeente hoog is, kan zij met een laag tarief evenveel belasting innen als een gemeente waarin het tarief hoger is maar de gemiddelde WOZ-waarde laag. Daarom is het ozb-tarief alleen vergelijkbaar als de grondslag hiervan onderdeel is van het model. Opnieuw is gekozen voor de gemiddelde waarde in plaats van de mediaan, omdat het gemiddelde beter weergeeft of er huizen zijn met een zeer hoge WOZ-waarde. Dit is niet zichtbaar in de mediaan. Sinds 2020 gebruikt het CBS een nieuwe manier voor het vaststellen van de gemiddelde WOZ-waarde, namelijk via de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG). Voorheen gebruikte zij de Landelijke Voorziening WOZ (LV WOZ), waarin de WOZ-waarden van alle woningen in Nederland te vinden zijn. Dit onderzoek maakt gebruik van deze oude methode, omdat de data tot 2021 op deze manier beschikbaar is. De verschillen zijn beperkt, en komen voort uit de definitie van 'woning'. In de nieuwe BAG-methode is de gemiddelde WOZ-waarde 1000 euro hoger dan in de oude LV WOZ methode (CBS, 2021b).

De tweede controlevariabele is het bedrag dat gemeenten ontvangen uit het gemeentefonds per inwoner. Deze data is beschikbaar via de Rijksoverheid (2022). Door dit bedrag per inwoner vast te stellen in plaats van in totaal, is het vergelijkbaar tussen gemeenten.

De Rijksoverheid gebruikt hiervoor een verdeelsleutel met gemeentelijke kenmerken en wegingen per kenmerk. Zo geeft deze variabele een indicatie van veel gemeentelijke kenmerken die relevant zijn in haar financiële overwegingen, en hierdoor relevant zijn bij het vaststellen van het ozb-tarief. Het kan zijn dat het ozb-tarief in een gemeente met veel vermogenden laag is, simpelweg omdat deze gemeente weinig kosten maakt. Het is zelfs aannemelijk dat een welvarende gemeente minder kosten heeft binnen het sociaal domein, omdat welvarende inwoners minder vaak aanspraak maken op (sociale) voorzieningen. Dit kan onterecht leiden tot de conclusie dat in een welvarende gemeente succesvol is gelobbyd voor een laag ozb-tarief, terwijl dit niet gebeurd is. De inkomsten uit het gemeentefonds controleren voor deze gemeentelijke kenmerken die van invloed zijn op haar financiën.

De verdeelsleutel van het gemeentefonds is enerzijds gebaseerd op de eigen verdien capaciteit van de gemeente, bijvoorbeeld hoeveel geld zij binnenhaalt met de ozb. Met meer woningen haalt een gemeente immers meer geld op. Hierom is er een controlevariabele voor de woningvoorraad van een gemeente, beschikbaar via het CBS (2022b). Anderzijds is de verdeelsleutel gebaseerd op de verwachte kosten voor een gemeente. Gemeenten krijgen bijvoorbeeld een vast bedrag per uitkeringsgerechtigde, waardoor gemeenten waar meer armoede heerst ook meer geld ontvangen. De kosten van een gemeente nemen toe naarmate het aantal inwoners toeneemt. Hierom is er een controlevariabele voor het aantal inwoners van een gemeente; deze data is beschikbaar via het CBS (2022c).

Tot slot is het belangrijk om de financiële positie van gemeenten in overweging te nemen. De discussie over een mogelijke verhoging van het ozb-tarief vindt immers alleen plaats in gemeenten die voor financiële uitdagingen staan. De financiële positie van gemeenten is geoperationaliseerd als de solvabiliteitsratio van de gemeente. Deze is gepubliceerd door de Rijksoverheid in de dataset Findo (Financiën decentrale overheden) (2022). De solvabiliteit geeft een indicatie van in hoeverre een gemeente in staat is te voldoen aan haar financiële verplichtingen, door te kijken naar de totale schuld en het totale eigen vermogen. Een hoge schuld is namelijk niet direct schadelijk als hier waardevolle bezittingen tegenover staan. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe beter de financiële positie van de gemeente. De percentages lopen uiteen van 93% in gemeente Dronten in 2017, tot -82% in gemeente Vlissingen in 2017. Tabel 2 geeft een overzicht van alle besproken variabelen.

Tabel 2. Gemiddelde, standaardafwijking, hoogste en laagste waarden van de variabelen.

Variabele	Gemiddelde	Standaardafwijking	Laagste	Hoogste
Ozb-tarief	0.128361	0.0319377	0.0356	0.2669
Vermogen*	234.7954	130.5737	46.6	1500.3
Hoogopgeleiden	27.23522	7.078613	10	59.2
WOZ-waarde*	237.1486	63.8766	119	750
Solvabiliteit	34.82783	18.23573	-82	93
Gemeentefonds	1398.836	419.1902	661.2363	5958.494
Woningen*	20.23126	33.69225	0.527	447.351
Bevolking*	44.91797	68.96602	0.919	872.757

*(x 1000)

5. Empirische methode

Om de invloed van het gemiddelde vermogen op het ozb-tarief te schatten, gebruikt dit onderzoek een paneldata regressieanalyse met fixed effects. De afhankelijke variabele is het ozb-tarief; de onafhankelijke variabelen waar dit onderzoek zich op focust zijn het gemiddelde vermogen en het percentage hoogopgeleiden in de gemeente. Het model bevat ook jaardummy's om te controleren voor jaar-specifieke eigenschappen. Dit leidt tot het volgende model:

$$\begin{aligned}
 ozb_{ij} = & \beta_0 + \sum_{v=2}^6 \beta_v \text{dummyvermogen}_{v,ij} + \beta_7 \text{hoogopgeleid}_{ij} + \beta_8 \log(\text{woz})_{ij} \\
 & + \beta_9 \text{solvabiliteit}_{ij} + \beta_{10} \log(\text{gemeentefonds})_{ij} + \beta_{11} \text{woningen}_{ij} \\
 & + \beta_{12} \text{bevolking}_{ij} + \sum_{j=2015}^{2020} \beta_j \text{dummy}_{j,ij} + \alpha_i + \varepsilon_{ij}
 \end{aligned}$$

Met v als vermogenscategorie en ε als random error voor gemeente i in jaar j . Dit model maakt gebruik van fixed effects. Het individuele fixed effect is α voor gemeente i , en is constant over tijd. Het is aannemelijk dat een gemeente specifieke kenmerken heeft die van invloed zijn op haar financiële overwegingen en dus haar keuze voor een ozb-tarief. Mogelijk zijn dit historische, politieke of sociale gebruiken die de andere variabelen in het model niet meten. Deze zullen waarschijnlijk constant zijn over tijd, maar verschillen per gemeente. Een fixed effects model controleert voor deze kenmerken (Stock & Watson, 2011, p. 354). De Hausman

test toont dat de fouttermen significant gecorreleerd zijn met de regressievariabelen, wat betekent dat de onverklaarde variatie van het ozb-tarief in het model constant is over tijd per gemeente ($p < .01$). Dit bevestigt de keuze voor een fixed effects model. De variabelen woz en gemeentefonds zijn logaritmisch in het model, omdat de procentuele toenames van deze variabelen interessanter zijn dan de absolute toenames. Een toename van 1000 euro is namelijk minder ingrijpend in duurdere gemeenten dan in goedkopere gemeenten.

6. Resultaten

Deze sectie bespreekt de resultaten van het regressiemodel, en vergelijkt deze met andere specificaties. Om de robuustheid van het model te testen, voert sectie 2 van dit hoofdstuk enkele controles uit.

6.1 Regressieresultaten

Tabel 3 toont de geschatte resultaten van de regressies.

Tabel 3. Regressieresultaten van de invloed van vermogen en opleidingsniveau op het ozb-tarief.

Variabelen	Fixed Effects	Random Effects	Pooled OLS
dummyvermogen2	-0.000199 (0.000989)	-0.000464 (0.000984)	-0.0167*** (0.00245)
dummyvermogen3	0.000583 (0.00128)	0.000647 (0.00127)	-0.0152*** (0.00305)
dummyvermogen4	-9.91e-05 (0.00163)	0.000381 (0.00161)	-0.00980*** (0.00365)
dummyvermogen5	0.000558 (0.00210)	0.00154 (0.00208)	-0.00356 (0.00470)
dummyvermogen6	0.00192 (0.00291)	0.00413 (0.00287)	0.0200*** (0.00598)
hoogopgeleid	-2.04e-05 (6.01e-05)	4.58e-05 (5.86e-05)	0.000548*** (9.16e-05)
logwoz	-0.108*** (0.00528)	-0.0924*** (0.00379)	-0.0901*** (0.00505)
solvabiliteit	-8.96e-05*** (2.54e-05)	-0.000101*** (2.40e-05)	-0.000180*** (2.79e-05)
loggemeentefonds	0.00628** (0.00271)	0.00632** (0.00261)	0.00511 (0.00398)
bevolking	-0.000563*** (0.000208)	-0.000502*** (0.000161)	-4.88e-05 (0.000109)
woningen	0.00125***	0.000838**	-0.000116

	(0.000422)	(0.000331)	(0.000223)
dummy2015	0.00283** (0.00110)	0.00322*** (0.00105)	0.00322 (0.00224)
dummy2016	0.00525*** (0.00119)	0.00560*** (0.00114)	0.00540** (0.00234)
dummy2017	0.00783*** (0.00116)	0.00769*** (0.00113)	0.00691*** (0.00234)
dummy2018	0.00852*** (0.00134)	0.00763*** (0.00131)	0.00571** (0.00261)
dummy2019	0.0110*** (0.00160)	0.00902*** (0.00155)	0.00579** (0.00288)
dummy2020	0.0156*** (0.00193)	0.0124*** (0.00184)	0.00745** (0.00320)
Constant	0.668*** (0.0341)	0.587*** (0.0300)	0.585*** (0.0458)
Observaties	2,502	2,502	2,502
R ²	0.424	0.4208	0.416
Gemeenten	414	414	

Standaardfouten tussen haakjes.

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

De tweede kolom in Tabel 3 toont de geschatte resultaten van het gespecificeerde fixed effects model, met dummyvermogen1 (<100 duizend euro vermogen) en dummy2014 als referentiecategorieën. De R² van het model is 0.424, wat betekent dat de variabelen tezamen 42.4% van de variatie in het ozb-tarief kunnen verklaren. Het effect van vermogen op het ozb-tarief is voor geen enkele vermogenscategorie significant. Dit betekent dat het gemiddelde vermogen in een gemeente, volgens het model, geen invloed heeft op het ozb-tarief. Het effect van opleidingsniveau op het ozb-tarief in een gemeente is negatief, wat betekent dat een hoger percentage hoogopgeleiden leidt tot een lager ozb-tarief. Echter is dit effect insignificant. Het percentage hoogopgeleiden in een gemeente heeft volgens het model geen invloed op het ozb-tarief.

De WOZ-waarde heeft, zoals verwacht, een significante invloed op het ozb-tarief. Als de gemiddelde WOZ-waarde in een gemeente toeneemt met 1%, neemt het ozb-tarief gemiddeld af met 0.00108 procentpunt (p<.01). Met een hogere gemiddelde WOZ-waarde kan een gemeente immers evenveel belastinggeld innen tegen een lager ozb-tarief. In de praktijk betekent dit dat woningeigenaren van een woning die 300.000 euro waard is, gemiddeld 3,24 euro minder ozb betalen als de gemiddelde WOZ-waarde in hun gemeente met 1% toeneemt.

De invloed van de solvabiliteitsratio op het ozb-tarief is significant (p<.01). Als de

solvabiliteit van een gemeente met 1 procentpunt toeneemt, neemt het ozb-tarief af met 0.00009 procentpunt. Dit betekent dat woningeigenaren van een woning die 300.000 euro waard is 0,27 euro minder ozb betalen als de solvabiliteit van hun gemeente met 1 procentpunt toeneemt. Dit is in lijn met de verwachting: gemeenten hanteren een hoger ozb-tarief als zij zich in financiële moeilijkheden bevinden. Dit toont dat gemeenteraden de ozb gebruiken als middel om gaten in de begroting te dichten.

De invloed van het bedrag ontvangen uit het gemeentefonds per inwoner is van significante invloed op het ozb-tarief van een gemeente ($p < .05$). Als het bedrag ontvangen uit het gemeentefonds per inwoner in een gemeente toeneemt met 1%, neemt het ozb-tarief toe met 0.0000628 procentpunt. Dit betekent dat woningeigenaren van een woning die 300.000 euro waard is 0,19 euro minder ozb betalen als het bedrag ontvangen uit het gemeentefonds per inwoner met 1 procent toeneemt in hun gemeente. Omdat de verdeelsleutel van het gemeentefonds gebaseerd is op de verwachte kosten en eigen verdien capaciteit van een gemeente, ontvangen gemeenten die meer kosten maken en zelf minder inkomsten kunnen genereren meer geld. Dat gemeenten die meer geld ontvangen ook een hoger ozb-tarief hanteren, suggereert dat de inkomsten uit het gemeentefonds niet toereikend zijn om kosten te dekken.

De invloed van het aantal inwoners in een gemeente op het ozb-tarief is significant ($p < .01$). Als de bevolking in een gemeente met 1000 toeneemt, neemt het ozb-tarief gemiddeld af met 0.000563 procentpunt. Enigszins tegenstrijdig met het effect van inwonersaantal, is het effect van het aantal woningen op het ozb-tarief. Dat is namelijk significant en positief ($p < .01$). Als het aantal woningen met 1000 toeneemt, neemt het ozb-tarief ook toe met 0.00125 procentpunt. Dit suggereert dat de kosten voor een gemeente toenemen met elke extra woning, en dat de inkomsten uit het gemeentefonds en de reeds vastgestelde belastingtarieven niet toereikend zijn om deze te dekken. Het is opmerkelijk dat het aantal woningen een positieve, en het aantal inwoners juist een negatieve invloed heeft, terwijl deze twee variabelen sterk met elkaar gecorreleerd zijn.

De jaardummy's, met 2014 als referentiejaar, zijn allemaal significant. Dit betekent dat jaar-specifieke eigenschappen van significante invloed zijn op de hoogte van het ozb-tarief. De coëfficiënt neemt jaarlijks toe en is voor dummy2020 het hoogst; het ozb-tarief is in 2020 gemiddeld 0.0156 procentpunt hoger dan in 2014. Echter toont Figuur 2 dat het gemiddelde absolute tarief niet jaarlijks is toegenomen. De jaar-specifieke omstandigheden hebben dus wel een positieve invloed op het ozb-tarief, maar leiden niet direct tot een hoger tarief dan het jaar ervoor.

Kolom 2 van Tabel 3 toont de resultaten van een random effects model. De significantie van de variabelen verandert niet, en de waarden van de coëfficiënten slechts beperkt. De specificatie van het model, en specifiek de keuze voor random of fixed effects, is dus niet van invloed geweest op de resultaten. Kolom 3 van Tabel 3 toont de resultaten van een Pooled OLS regressie. Deze resultaten zijn afwijkend van de fixed en random effects modellen, waarbij enkele variabelen significant worden. Dit toont dat het meenemen van gemeentedummy's, zoals in het FE en RE model is gedaan, van significante invloed is op de resultaten. De specificatie, en specifiek de keuze voor het toevoegen van gemeentedummy's, is daarmee gepast geweest.

6.2 Robuustheidscontroles

In het fixed effects model is het gemiddelde vermogen van gemeenten opgedeeld in zes categorieën. Vermogen zou ook als continue variabele onderdeel kunnen zijn van het model, in plaats van als dummy's. Het effect van vermogen als continue variabele in het fixed effects model is negatief, maar nog steeds niet significant. Het resultaat van deze regressie is te vinden in Bijlage I. Om alleen het effect van zeer vermogenden ten opzichte van alle anderen te meten, is het mogelijk slechts twee categorieën op te stellen. Daarbij blijft categorie 6 bestaan als zeer vermogenden (meer dan 500.000 euro vermogen), en worden vermogenscategorieën 1 tot en met 5 samengevoegd tot 'niet zeer vermogenden' referentie. Het effect van zeer vermogenden op het ozb-tarief, ten opzichte van de niet zeer vermogenden, is insignificant. Ook als 'zeer vermogend' vermogenscategorieën 5 en 6 omvat (meer dan 400.000 euro vermogen), blijft het effect insignificant. De resultaten van deze regressies zijn te vinden in Bijlage II. De methodologische keuze voor de categorisering van de vermogensvariabele heeft geen invloed gehad op de resultaten.

In het fixed effects model is het opleidingsniveau geoperationaliseerd als het percentage hoogopgeleiden in een gemeente. Dit is een continue variabele. Het is mogelijk om deze op te delen in twee groepen: gemeenten met veel hoogopgeleiden, en andere gemeenten. Dit maakt het mogelijk om het effect van de gemeenten met veel hoogopgeleiden op het ozb-tarief, ten opzichte van de rest, te schatten. Als veel hoogopgeleiden is gedefinieerd als gemeenten waarin meer dan 40% van de bevolking hoogopgeleid is (ongeveer 5% van de gemeenten), blijft het effect van opleidingsniveau insignificant. Het ozb-tarief is niet significant lager in gemeenten waarvan minstens 40% van de bevolking hoogopgeleid is, dan in gemeenten met minder hoogopgeleiden. De resultaten van deze regressie zijn te vinden in Bijlage III.

Het gemeentelijke takenpakket is flink uitgebreid sinds 1 januari 2015. Zoals eerder besproken droeg de Rijksoverheid veel taken op het gebied van het sociaal domein toen over

aan gemeenten. Deze transitie ging niet vlekkeloos, en droeg in veel gemeenten bij aan financiële uitdagingen (BDO, 2021, p. 43). Daarom heeft deze verandering waarschijnlijk invloed gehad op de financiële overwegingen van gemeenten, waaronder de keuze van de gemeenteraad voor een ozb-tarief. In 2014 waren deze taken binnen het sociaal domein nog centraal geregeld, en hadden ze dus geen invloed op het ozb-tarief. Mogelijk heeft de aanwezigheid van data uit 2014, een jaar met andere financiële verplichtingen dan de jaren erna, invloed gehad op de resultaten van de regressie. De fixed effects regressie, als eerder gespecificeerd, zonder het jaar 2014 geeft echter geen andere resultaten. De resultaten van deze regressie zijn te vinden in Bijlage IV. Het effect van vermogen en opleidingsniveau op het ozb-tarief, de relevantste variabelen van dit onderzoek, blijven insignificant. Alle andere variabelen zijn, net als in het oorspronkelijke model, wel significant. Het meenemen van 2014 heeft de resultaten niet significant beïnvloed.

7. Discussie & beperkingen

De resultaten van de regressieanalyse tonen dat het gemiddelde vermogen in een gemeente geen invloed heeft op het ozb-tarief. Het anders vormgeven van de vermogensvariabele, zoals getest in de robuustheidscontroles, heeft geen invloed op de resultaten. Dit suggereert dat zeer vermogenden niet in staat zijn te lobbyen voor een lager ozb-tarief. Deze bevinding is niet in lijn met de eerste hypothese van dit onderzoek. De resultaten van de regressie tonen ook dat het percentage hoogopgeleiden in een gemeente geen invloed heeft op het ozb-tarief. Dit suggereert dat hoogopgeleiden niet in staat zijn te lobbyen voor een lager ozb-tarief. Dit resultaat is niet in lijn met de tweede hypothese van dit onderzoek. Het ozb-tarief lijkt niet onderhevig aan lobbyactiviteiten van groepen met kenmerken die hen een politiek voordeel zouden opleveren. De insignificant resultaten zouden ook voort kunnen komen uit de beperkingen van dit onderzoek, welke de volgende alinea's bespreken.

De belangrijkste beperking van dit onderzoek is dat de data grondslagen van macht meet, en niet daadwerkelijke pogingen tot het uitoefenen van macht. Het is niet zeker of in gemeenten met zeer vermogenden of veel hoogopgeleiden, deze groepen zich ook daadwerkelijk hebben gemobiliseerd en gepoogd invloed uit te oefenen op het ozb-tarief. Hierdoor kunnen de insignificant resultaten drie dingen betekenen: mobilisatie heeft wel plaatsgevonden maar niet in de zeer vermogende of zeer hoogopgeleide gemeenten, mobilisatie heeft wel plaatsgevonden maar de groepen waren niet succesvol, of mobilisatie heeft niet plaatsgevonden. Doordat het model niet in staat is onderscheid te maken tussen deze

verklaringen voor het uitblijven van een lager ozb-tarief in vermogende en hoogopgeleide gemeenten, is het lastig de insignificant resultaten accuraat te verklaren.

Dit onderzoek heeft als onafhankelijke variabelen gebruik gemaakt van twee grondslagen van macht: economische positie en opleidingsniveau. Dit zijn indirecte maatstaven van macht: veel vermogen en een hoog opleidingsniveau vergroten de kans dat iemand politiek invloed zal uitoefenen, maar zijn geen garantie dat iemand dit ook daadwerkelijk zal doen. De veronderstelling in het onderzoek is dat een hoger gemiddeld vermogen of een hoger percentage hoogopgeleiden in een gemeente de kans op een succesvolle lobby voor een lager ozb-tarief vergroot, omdat er meer mensen zijn die potentieel veel politieke invloed kunnen uitoefenen. Het kan echter zijn dat vermogenden en hoogopgeleiden succesvol gelobbyd hebben in gemeenten met gemiddeld minder vermogen of hoogopgeleiden. In het model waren die dan onderdeel van lagere vermogenscategorieën en opleidingsniveau gemeenten, waardoor ze niet naar voren kwamen in de resultaten. Ook in deze gemeenten wonen uiteraard hoogopgeleide inwoners met veel vermogen, alleen in kleinere aantallen. Mogelijk waren het dan andere gemeentelijke kenmerken, bijvoorbeeld op politiek gebied, die de vermogenden of hoogopgeleiden ertoe in staat stelden te lobbyen voor een lager ozb-tarief. Kwalitatief onderzoek naar lobbyactiviteiten in gemeenten, en specifieke kenmerken van lobbygroepen, zou mogelijk beter in staat zijn deze moeilijk meetbare activiteiten in kaart te brengen.

Een andere mogelijkheid is dat mobilisatie wel heeft plaatsgevonden volgens de mechanismen van de collectieve actietheorie, maar dat de gemobiliseerde groep niet succesvol is geweest in haar poging invloed uit te oefenen. Het ozb-tarief als afhankelijke variabele toont namelijk alleen of deze lager is, wat mogelijk door een succesvolle lobby komt, maar niet of er überhaupt een lobby heeft plaatsgevonden. Dit is een beperking van de studie: het model meet niet mobilisatie, maar succesvolle mobilisatie. Het teweegbrengen van verandering is moeilijk; vaak is het resultaat van lobby insignificant (Baumgartner et al., 2009, p. 242). Dit komt doordat beleidsmakers vaak een voorkeur hebben voor het behouden van de status quo, omdat verandering mogelijk onvoorziene implicaties teweegbrengt. Hierdoor kunnen de mechanismen van de collectieve actietheorie nog steeds relevant zijn voor de mobilisatie op gemeentelijk niveau, maar hebben andere obstakels geleid tot het uitblijven van een lager ozb-tarief.

Het kan ook zijn dat er geen mobilisatie heeft plaatsgevonden, en dat de collectieve actietheorie niet het gedrag van inwoners met betrekking tot het ozb-tarief kan verklaren. Mogelijk zijn de verschillen tussen woningbezitters niet groot genoeg, waardoor er geen subgroep is voor wie het belang zodanig groot is dat zij bereid is alle kosten van de belangenbehartiging te dragen. Groepsleden vinden de kosten voor het organiseren van de

belangengroep te groot, of de opbrengsten van een lager ozb-tarief te laag om zich hier actief voor in te zetten. Het kan zijn dat zij zich bijvoorbeeld focussen op nationale belastingen, omdat dat om hogere bedragen gaat. Toekomstig onderzoek zou de collectieve actietheorie kunnen toepassen op de mobilisatie rondom nationaal belastingbelasting, om te testen of deze theorie hiervoor een passende verklaring biedt.

Een andere, methodologische beperking van deze studie is dat de politiek op gemeenteniveau buiten beschouwing is gelaten. De reden hiervoor is dat hier geen dataset voor beschikbaar is. De tijd om dit onderzoek uit te voeren was niet voldoende om de data zelf te verzamelen. Mogelijk is de samenstelling van de gemeenteraad en de coalitie hierbinnen van invloed op het vaststellen van het ozb-tarief. Politieke partijen op gemeentelijk niveau zullen een voorkeur hebben voor een ozb-tarief, en een idee over de daaruit volgende benodigde bezuinigingen of mogelijke investeringen. Toekomstig onderzoek zou de politieke samenstelling van de gemeenteraad mee kunnen nemen, om te onderzoeken of dit van invloed is op het ozb-tarief.

8. Conclusie

De invloed die inwoners hebben op beleid is een relevante maatstaf voor het succes van een democratie. Binnen een democratie zou elke inwoner namelijk soortgelijk invloed moeten kunnen uitoefenen, zodat het beleid een afspiegeling is van de voorkeuren van inwoners. Dit onderzoek testte dit, door te kijken of het vermogen binnen een gemeente invloed heeft op het ozb-tarief, een vermogensbelasting die woningeigenaren betalen. Veel woningeigenaren bezitten twee kenmerken die de besproken theoretische richtingen positief relateren aan politieke invloed: vermogen en een hoog opleidingsniveau. Volgens de collectieve actietheorie komen belangengroepen vooral tot stand in gemeenten met zeer vermogenden, omdat deze beter in staat zijn het freeriderprobleem te omzeilen. De resultaten van dit onderzoeken tonen echter dat het ozb-tarief niet lager is in gemeenten met zeer vermogenden of met veel hoogopgeleiden. De huizenbezitters in deze gemeenten zijn er ondanks hun privileges niet toe in staat om te lobbyen voor een lager ozb-tarief. Dat kenmerken die ongelijk verdeeld zijn over de inwoners in een samenleving, namelijk vermogen en diploma's, niet leiden tot een machtspositie, is democratisch gezien wenselijk.

De resultaten van dit onderzoek zijn niet in lijn met de gestelde hypothesen. Mogelijk is de theorie die leidde tot deze hypothesen niet gepast geweest voor gemeentelijke belastingen, bijvoorbeeld omdat de belangen niet groot genoeg zijn of de aannames over belangen onjuist. Een andere mogelijkheid voor de insignificante resultaten is dat de methodologie niet

toereikend was om de hypothese te testen. Het gebruik van het gemiddelde vermogen in een gemeente als grondslag van macht heeft er mogelijk toe geleid dat invloedrijke vermogenden in gemiddelde gemeenten (onterecht) buiten beschouwing zijn gelaten. Het kan zijn dat zij succesvol hebben gelobbyd voor een lager ozb-tarief volgens de mechanismen van de collectieve actietheorie, maar dat ze door de focus van de methodologie op zeer vermogenden niet naar voren zijn gekomen. Hetzelfde geldt voor opleidingsniveau: mogelijk hebben hoogopgeleiden zich gemobiliseerd om voor een lager ozb-tarief te lobbyen, maar gebeurde dit in een gemeente met relatief weinig hoogopgeleiden. Hierdoor kwam het in de resultaten niet naar voren.

Toekomstig onderzoek kan voortbouwen op deze conclusies door de hypothesen met een andere methodologie te testen, bijvoorbeeld door middel van kwalitatief onderzoek. Dit kan bijvoorbeeld door te focussen op een gemeente met een laag ozb-tarief, en te onderzoeken welke rol lobby, en specifiek de kenmerken van de lobbygroep(en), hierin gespeeld hebben. Dit maakt het mogelijk om te kijken welke vorm van beïnvloeding plaatsvindt in een gemeente, in plaats van aannames hierover te doen (zoals dit onderzoek deed door het gebruik van grondslagen van macht). Een andere mogelijkheid is om dezelfde methodologie toe te passen op een andere onderzoekpopulatie of belasting. Het kan bijvoorbeeld zijn dat vermogenden en hoogopgeleiden zich primair focussen op nationaal belastingbeleid, omdat hier meer geld mee gemoeid is. Doordat de belangen groter zijn, zullen groepen eerder bereid zijn zich in te zetten om te pogen hun eigen belang te realiseren. Toekomstig onderzoek zou de collectieve actietheorie kunnen toepassen op nationaal belastingbeleid, om te testen of het keuzes omtrent belastingtarieven en -grondslagen kan verklaren. Mochten deze onderzoeken ook geen verband vinden tussen vermogen, opleidingsniveau en politieke macht, dan is de Nederlandse democratie meer egalitair dan dat de theorie doet vermoeden.

9. Referenties

- Baumgartner, F. R., Berry, J. M., Hojnacki, M., Leech, B. L., & Kimball, D. C. (2009). *Lobbying and policy change. Lobbying and Policy Change*. University of Chicago Press.
- BDO. (2021). *BDO-benchmark Nederlandse gemeenten 2021: Financiële tekorten onhoudbaar*. Geraadpleegd van <https://www.bdo.nl/nl-nl/nieuws/2021/bdo-benchmark-nederlandse-gemeenten-2021-financiele-situatie-onhoudbaar-ps-dzb-bmz-gem-lo-21>
- BDO. (2022). *BDO-benchmark Nederlandse gemeenten 2022: Tekorten nemen af, uitdagingen groter*. Geraadpleegd van <https://www.bdo.nl/nl-nl/nieuws/2022/bdo-benchmark-nederlandse-gemeenten-2022-tekorten-nemen-af-uitdagingen-worden-groter-ps-bm-gem-lo-22>
- Bovens, M. & Wille, A. (2017). *Diploma democracy: The rise of political meritocracy*. Oxford: Oxford University Press.
- Bruins, R., Van Rij, C., Van Leerdam, J., Nijhof, W., & Kuipers, J. (2021). *Gemeenten in de knel: Toenemende druk op financiële positie leidt tot sluipende uitholling voorzieningenniveau*. Geraadpleegd van <https://www.cebeon.nl/gemeenten-in-de-knel/>
- CBS. (2017, 23 februari). Het profiel van het electoraat. Geraadpleegd van <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2017/08/het-profiel-van-het-electoraat-in-2012>
- CBS. (2020, 10 september). *Waarde onroerende zaken van woningen en niet-woningen 1997-2020* [Dataset]. Geraadpleegd van <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/37610/table?dl=3FDC7>
- CBS. (2021a, 17 mei). *Arbeidsdeelname; regionale indeling 2020* [Dataset]. <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/84961NED/table?ts=1652188000242>
- CBS. (2021b, 30 september). *Verschillenanalyse gemiddelde WOZ-waarde van woningen*. Geraadpleegd van <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/diversen/2021/verschillenanalyse-gemiddelde-woz-waarde-van-woningen?onepage=true>
- CBS. (2022a, 19 oktober). *Vermogen van huishoudens; huishoudenskenmerken, regio (indeling 2021)* [Dataset]. Geraadpleegd van <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/85068NED/table>
- CBS. (2022b, 19 april). *Voorraad woningen en niet-woningen; mutaties, gebruiksfunctie, regio* [Dataset]. Geraadpleegd van <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/81955NED/table?ts=1652342022778>
- CBS. (2022c, 31 maart). *Regionale kerncijfers Nederland* [Dataset]. Geraadpleegd van <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/70072ned/table?ts=1651218559362>
- Cepiku, D., & Savignon, A. B. (2012). Governing cutback management: Is there a global strategy for public administrations?. *International Journal of Public Sector Management*, 25(6), 428-436.
- COELO. (2022). *Belastingen per gemeente* [Dataset]. Rijksuniversiteit Groningen. Geraadpleegd van <https://www.coelo.nl/index.php/atlas-lokale-lasten/bijlagen>
- Compendium voor de Leefomgeving. (2021, 26 mei). *Hoogopgeleiden, 2014-2020* [Dataset]. Rijksoverheid. Geraadpleegd van <https://www.clo.nl/indicatoren/nl2100-opleidingsniveau-bevolking>
- De Blok, L., Boogers, M., Bovenkamp, H., Broekema, B., Van der Brug, W., Dekker, P., Denters, B., Fenger, M., Jacobs, K., Jansen, G., Meijerink, F., Den Ridder, J., Vollaard, H., & Van der Waal, J. (2018). *Democratie dichterbij: Lokaal Kiezersonderzoek 2018*. Stichting KiezersOnderzoek Nederland. Geraadpleegd van <https://kennisopenbaarbestuur.nl/media/255923/lokaal-kiezersonderzoek-2018-democratie-dichterbij.pdf>

- De Kam, F., Bolhuis, W. D., & Lukkezen, J. (2021). *Overheidsfinanciën*. Groningen: Noordhoff Uitgevers.
- Domhoff, G. W. (2017). *Studying the power elite: Fifty years of who rules America?*. New York: Routledge.
- Easterbrook, M. J., Kuppens, T., & Manstead, A. S. (2016). The education effect: Higher educational qualifications are robustly associated with beneficial personal and socio-political outcomes. *Social Indicators Research*, 126(3), 1261-1298.
- Findo. (2022). *Gemeentelijke begroting kengetallen* [Dataset]. Rijksoverheid. Geraadpleegd van https://findo.nl/jive?cat_open=Financi%C3%ABle%20kengetallen/Begroting
- Gibb, K., & Christie, L. (2015). *International literature review for the commission on local taxation*. University of Glasgow.
- Gilding, M., Merlot, E., Leitch, S., & Alexander, M. (2013). Business collective action and the Australian mining industry's tax revolt: A comment on McKnight and Hobbs. *Australian Journal of Political Science*, 48(4), 501-506.
- Gilens, M., & Page, B. I. (2014). Testing theories of American politics: Elites, interest groups, and average citizens. *Perspectives on Politics*, 12(3), 564-581.
- Hanegraaff, M., Berkhout, J., & Van der Ploeg, J. (2020). Exploring the proportionality of representation in interest group mobilization and political access: The case of the Netherlands. *Acta Politica*, 57(2), 254-276. <https://doi.org/10.1057/s41269-020-00185-1>.
- Kuppens, T., Spears, R., Manstead, A. S., Spruyt, B., & Easterbrook, M. J. (2018). Educationism and the irony of meritocracy: Negative attitudes of higher educated people towards the less educated. *Journal of Experimental Social Psychology*, 76, 429-447.
- Kuttner, R. (1987). *The economic illusion: False choices between prosperity and social justice*. University of Pennsylvania Press.
- Lowery, D. (2013). Lobbying influence: Meaning, measurement and missing. *Interest Groups & Advocacy*, 2(1), 1-26.
- Marien, S., Hooghe, M., & Quintelier, E. (2010). Inequalities in non-institutionalised forms of political participation: A multi-level analysis of 25 countries. *Political Studies*, 58(1), 187-213.
- Nili, S. (2014). Global taxation, global reform, and collective action. *Moral Philosophy and Politics*, 1(1), 83-103.
- Oates, W. E., & Fischel, W. A. (2016). Are local property taxes regressive, progressive, or what?. *National Tax Journal*, 69(2), 415-433.
- Olson, M. (1965). *The logic of collective action: Public goods and the theory of groups*. Cambridge: Harvard University Press.
- Olson, M. (1993). The logic of collective action. Richardson, J.J. (ed) *Pressure Groups*, Oxford University Press, USA: 23-37.
- Ostrom, E. (2010). Beyond markets and states: Polycentric governance of complex economic systems. *American Economic Review*, 100(3), 641-72.
- Overmans, T. (2017). Financial resilience: How Dutch cities have buffered and adapted to the financial crisis. In *Governmental Financial Resilience*. Emerald Publishing Limited.
- Overmans, T., & Timm-Arnold, K. P. (2016). Managing austerity: Comparing municipal austerity plans in the Netherlands and North Rhine-Westphalia. *Public Management Review*, 18(7), 1043-1062.
- Page, B. I., Bartels, L. M., & Seawright, J. (2013). Democracy and the policy preferences of wealthy Americans. *Perspectives on Politics*, 11(1), 51-73.
- Pollitt, C. (2010). Cuts and reforms – Public services as we move into a new era. *Society and Economy*, 32(1), 17-31.

- Rijksoverheid. (2022). *Verdeling van de uitkeringen uit het gemeentefonds* [Dataset]. Geraadpleegd van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/financien-gemeenten-en-provincies/documenten/rapporten/2011/07/28/verdeling-van-de-uitkeringen-uit-het-gemeentefonds>
- Rijksoverheid. (z.d.-a). *Gemeentefonds*. Geraadpleegd van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/financien-gemeenten-en-provincies/gemeentefonds>
- Rijksoverheid. (z.d.-b). *Welke belastingen heft de gemeente?*. Geraadpleegd van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gemeenten/vraag-en-antwoord/welke-belastingen-heft-de-gemeente>
- Schakel, W. (2021). Unequal policy responsiveness in the Netherlands. *Socio-Economic Review*, 19(1), 37-57.
- Schakel, W., & Hakhverdian, A. (2018). Ideological congruence and socio-economic inequality. *European Political Science Review*, 10(3), 441-465.
- Schakel, W., & Van der Pas, D. (2021). Degrees of influence: Educational inequality in policy representation. *European Journal of Political Research*, 60(2), 418-437.
- Schattschneider, E. (1960). *The semi-sovereign people: A realist's view of American democracy*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Schlozman, K., Verba, S., & Brady, H.E. (2012). *The unheavenly chorus: Unequal political voice and the broken promise of American democracy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Schmeets, H. (2018). Participatie op de kaart. *Statistische Trends*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- SCP. (2020, 9 september). De sociale staat van Nederland. Geraadpleegd van <https://digitaal.scp.nl/ssn2020/bevolking-economie-en-leefomgeving/>
- Stock, J. H., & Watson, M. W. (2011). *Introduction to econometrics* (3rd ed.). Boston: Addison Wesley.
- Timmer, D. (2019). Defending the democratic argument for limitarianism: A reply to Volacu and Dumitru. *Philosophia*, 47(4), 1331-1339.
- Van de Werfhorst, H. G., & De Graaf, N. D. (2004). The sources of political orientations in post-industrial society: Social class and education revisited. *The British Journal of Sociology*, 55(2), 211-235.
- Van der Voet, J. (2021). Policy preferences in response to negative economic prospects of COVID-19: A survey-experiment among local politicians in four European countries. *Public Administration*, 1-19.
- VNG. (z.d.-a). *Gemeentelijk belastinggebied*. Geraadpleegd van <https://vng.nl/artikelen/gemeentelijk-belastinggebied>
- VNG. (z.d.-b). *Onroerendezaakbelastingen (OZB)*. Geraadpleegd van <https://vng.nl/artikelen/onroerendezaakbelastingen-ozb>

Bijlage I

Tabel 4 toont de resultaten van de fixed effects regressie met vermogen als continue variabele, in plaats van vermogenscategorieën. De significantie van de variabelen verandert niet.

Tabel 4. Regressieresultaten van de invloed van vermogen op het ozb-tarief, vermogen als continue variabele.

Variabelen	Fixed Effects
logvermogen	-0.00444 (0.00438)
hoogopgeleid	-2.49e-05 (6.00e-05)
logwoz	-0.104*** (0.00637)
solvabiliteit	-9.00e-05*** (2.53e-05)
loggemeentefonds	0.00612** (0.00270)
bevolking	-0.000572*** (0.000208)
woningen	0.00129*** (0.000421)
dummy2015	0.00326*** (0.00113)
dummy2016	0.00584*** (0.00125)
dummy2017	0.00865*** (0.00130)
dummy2018	0.00960*** (0.00155)
dummy2019	0.0123*** (0.00181)
dummy2020	0.0169*** (0.00211)
Constant	0.671*** (0.0340)
Observaties	2,502
Gemeenten	414
R ²	0.423

Standaardfouten tussen haakjes.

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Bijlage II

Tabel 5 toont de resultaten van een regressie met één vermogenscategorie voor zeer vermogenden (>500.000 euro vermogen), en niet zeer vermogenden als referentie. Deze zeer vermogenden categorie is gelijk aan vermogensdummy6, als in het oorspronkelijke fixed effects model. Tabel 6 toont de resultaten van een fixed effects regressie als de zeer vermogenden categorie is uitgebreid naar iedereen met meer dan 400 duizend euro vermogen. In beide gevallen is het effect van vermogen niet significant.

Tabel 5. Regressieresultaten van de invloed van zeer vermogenden (>500.000 euro) op het ozb-tarief.

Variabelen	Fixed Effects
zeervermogend	0.00185 (0.00189)
hoogopgeleid	-3.15e-05 (5.94e-05)
logwoz	-0.106*** (0.00518)
solvabiliteit	-7.62e-05*** (2.48e-05)
loggemeentefonds	0.00624** (0.00270)
bevolking	-0.000576*** (0.000204)
woningen	0.00126*** (0.000419)
dummy2015	0.00293*** (0.00109)
dummy2016	0.00533*** (0.00117)
dummy2017	0.00787*** (0.00114)
dummy2018	0.00863*** (0.00131)
dummy2019	0.0110*** (0.00155)
dummy2020	0.0155*** (0.00188)
Constant	0.659*** (0.0339)
Observaties	2,553
Gemeenten	414
R ²	0.415

Tabel 6. Regressieresultaten van de invloed van zeer vermogenden (>400.000 euro) op het ozb-tarief.

Variabelen	Fixed Effects
zeervermogend2	0.000833 (0.00107)
hoogopgeleid	-3.05e-05 (5.94e-05)
logwoz	-0.106*** (0.00519)
solvabiliteit	-7.52e-05*** (2.48e-05)
loggemeentefonds	0.00627** (0.00270)
bevolking	-0.000577*** (0.000204)
woningen	0.00126*** (0.000419)
dummy2015	0.00291*** (0.00109)
dummy2016	0.00530*** (0.00118)
dummy2017	0.00785*** (0.00114)
dummy2018	0.00860*** (0.00131)
dummy2019	0.0110*** (0.00156)
dummy2020	0.0155*** (0.00189)
Constant	0.659*** (0.0339)
Observaties	2,553
Gemeenten	414
R ²	0.415

Standaardfouten tussen haakjes.

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Bijlage III

Tabel 7 toont de resultaten van de fixed effects regressie, waarbij de categorie ‘veelhoogopgeleid’ alle gemeenten bevat waarvan minstens 40% van de inwoners hoogopgeleid is. De significantie van de variabelen verandert niet.

Tabel 7. Regressieresultaten van de invloed van opleidingsniveau op het ozb-tarief

Variabelen	Fixed Effects
dummyvermogen2	-0.000197 (0.000989)
dummyvermogen3	0.000590 (0.00128)
dummyvermogen4	-9.80e-05 (0.00163)
dummyvermogen5	0.000574 (0.00210)
dummyvermogen6	0.00193 (0.00291)
veelhoogopgeleid	-0.000140 (0.00102)
logwoz	-0.108*** (0.00537)
solvabiliteit	-8.94e-05*** (2.55e-05)
loggemeentefonds	0.00630** (0.00271)
bevolking	-0.000565*** (0.000208)
woningen	0.00126*** (0.000422)
dummy2015	0.00280** (0.00110)
dummy2016	0.00522*** (0.00118)
dummy2017	0.00778*** (0.00115)
dummy2018	0.00846*** (0.00133)
dummy2019	0.0109*** (0.00158)
dummy2020	0.0155*** (0.00190)
Constant	0.667*** (0.0345)
Observaties	2,502
Gemeenten	414
R ²	0.424

Standaardfouten tussen haakjes.

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Bijlage IV

Tabel 8 toont de resultaten van de fixed effects regressie zonder het jaar 2014. De significantie van de resultaten verandert niet.

Tabel 8. Regressieresultaten van de invloed van vermogen op het ozb-tarief, zonder data uit 2014.

Variabelen	Fixed Effects
dummyvermogen2	-0.00110 (0.00110)
dummyvermogen3	-0.000280 (0.00137)
dummyvermogen4	-0.000915 (0.00170)
dummyvermogen5	-0.000411 (0.00216)
dummyvermogen6	0.00176 (0.00298)
hoogopgeleid	-6.78e-06 (6.03e-05)
logwoz	-0.106*** (0.00540)
solvabiliteit	-0.000115*** (2.73e-05)
loggemeentefonds	-0.00674* (0.00354)
bevolking	-0.000519** (0.000225)
woningen	0.00132*** (0.000442)
dummy2016	0.00297*** (0.000488)
dummy2017	0.00521*** (0.000508)
dummy2018	0.00649*** (0.000685)
dummy2019	0.00953*** (0.000997)
dummy2020	0.0148*** (0.00140)
Constant	0.752*** (0.0374)
Observaties	2,108
Gemeenten	402
R ²	0.427

Standaardfouten tussen haakjes.

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1